

**Skjøtselplan for ei slåttemark på Brattset,
Sørgard, Aure kommune, Møre og Romsdal
fylke.**

BIOREG AS

Rapport 2011:31

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Finn Oldervik	ISBN-nr. 978-82-8215-178-8
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 30.10.2011
Referanse: Oldervik, F.G. & Folden, Ø. 2011. Skjøtselsplan for ei slåttemark på Brattset Sørgard, Aure kommune i Møre og Romsdal Fylke. Bioreg AS rapport 2011 : 31. ISBN; 978-82-8215-178-8.		
Referat: Rapporten beskriver naturverdier og artsmangfold for ei slåttemark på Brattset Sørgard, nærmere bestemt Gammelgarden. Videre gjør rapporten rede for de skjøtselstiltak som bør settes i verk for å ta vare på de biologiske verdiene som er knyttet til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Slåttemark		

Figur 1. Foto; Finn G. Oldervik 25.04.2011. Bildet er tatt mot sørøst fra nordvesthjørnet av slåttemarka. Som en ser er det oppslag av en del rosebusker og einerkratt på lokaliteten.

Innhold

Innhold	3
Forord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutforminger på Vestlandet	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	Feil! Bokmerke er ikke definert.
B. Gammelgården, Brattset (Sørgard)	8
SØKBARE EGENSKAPER	8
SKJØTSELSPLAN	10
Kilder	12
Litteratur:	12
Muntlige kilder:	12
Internett:	12
Ortofoto/kart.....	13
Bilder	13

Forord

I samsvar med ei nasjonal handlingsplan for å ta vare på de gjenværende slåttemarkene i Norge vart det tatt initiativ til å lage de første skjøtselsplanene for Møre og Romsdal allerede i 2010. Det er Fylkesmannen ved Geir Moen som samordner dette arbeidet i fylket. Når det gjelder denne slåttemarkslokaliteten på Brattset, så har vi oppsøkt den flere ganger tidligere, men vi har likevel funnet det nødvendig å gjøre noen supplerende undersøkelser der, samt å samtale med eieren på stedet om hva som bør gjøres for at skjøtselen skal bli optimal.

Den aktuelle lokaliteten ligger mellom fylkesvegen og sjøen på Brattset og er eksponert rett mot sør. Den ligger plassert mellom to andre slåttemarkslokaliteter som tilhører nabobruket på Brattset og er slik en del av ei helhetlig kulturlandskap som ved riktig skjøtsel kan bli svært viktig for artsmangfold og landskapsopplevelse i området. Skjøtselsplanen for denne lokaliteten har som hovedoppgave å ta vare på det opprinnelige artsmangfoldet, og da ved en skjøtselsmåte som ligner mest mulig på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og relativt sein slått, sammenlignet med dagens siloslått. Eventuelt kan det være aktuelt å supplere med litt høstbeite om mulig.

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for et godt samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette en takk til eier av de aktuelle slåttemarkene for velvilje og tålmodighet når vi har ringt og mast om opplysninger.

Mjosundet i Aure 31. oktober 2011

Tingvoll 31. oktober 2011

For Bioreg AS

Finn Gunnar Oldervik

Øystein Folden

A. Generell del

Slåttemarker er areal som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark eller såkalla natureng, er slåttemarker som er forma gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i senere tid, og ikke eller lite gjødsla. De ble alltid slått forholdsvis seint i sesongen. Slåttemarkene vart gjerne høstbeita og ofte også vårbeita. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og fra landsdel til landsdel. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest svært artsrik. De kan være åpne eller tresatte.

Tresatte slåttemarker med styvingstre som blir høstet ved lausing er i dag svært sjeldne. Slike såkalte lauvenger vart gjerne beita om våren, slått en gang seint om sommeren og beita om høsten. I tillegg vart greinene på trærne høstet til fôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr ei viktig rolle som slåtteareal (slåttemyr). De fleste jordvassmyrene i Noreg har tidligere vært slått, men myrslåtten tok i stor grad slutt for ganske lenge siden og vart praktisert bare noen få steder fram til slutten av 1950-åra. Noen av slåttemyrene gror igjen, mens andre endrer seg mindre, her er det trolig få tydelige biologiske spor fra slåttedrifta. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fremdeles er i hevd.

De ulike slåttemarkene hører til blant våre mest artsrike naturtyper, og er viktige også for andre organismer enn karplanter. T.d. er rundt 70 prosent av dagsommerfuglene våre knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og flere vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser under trekket. I tillegg har slåttemarker mye å si for mange truede arter av beitemarksopp. Slåttemark kan ikke erstattes av beitemark fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke klarer seg i område som bare blir beita. Sammenlignet med naturbeitemark har slåttemark generelt det høyeste artsmangfoldet og de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historia har slåttemark vært, og vil fremdeles være, om vi tar vare på de, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelement i norsk landbruk i flere tusen år. Men driftsendringer på 1900-talet har ført til at slåttemark nå er mellom våre mest truede naturtyper.

Slåttemarksutforminger på Vestlandet

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Noreg er enda bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel prøvd å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som er særegne for Vestlandet og dermed gir fylka her et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir òg døme på noen verdifulle lokaliteter.

I Møre og Romsdal har en svært godt oversyn over tradisjonelle slåttemarker fordi det her nylig er gjort ei sammenstilling av kunnskapen om denne naturtypen (Jordal 2007). 178 lokaliteter blir omtalt i rapporten fra dette prosjektet, og slåttemarker er registrert i 29 av de 37 kommunene i fylket. Lokalitetene finnes likevel først og fremst konsentrert innen mindre geografiske områder, og kommunene Stordal (22 lokaliteter, særlig i Nördredalen), Rauma (28 lokaliteter, særlig i øvre Romsdalen), Tingvoll (19 lokaliteter, særlig i Vågbø-Holmeide) og Sunndal (16, særlig ved fjellgårdene) har flest kjente lokaliteter. Frisk fattigeng, ofte med stort artsmangfold, er trolig den viktigste vegetasjonstypen. 64 raudlistearter er registrert i de registrerte slåttemarkene (13 karplanter, 1 sommerfuglart og 50 sopparter).

- En særlig verdifull lokalitet er Skutholmen, Fræna, der det finnes et helhetlig fiskerbondelandskap som vert skjøttet tradisjonelt og har mange gamle kulturlandskapselement bl.a. mange små 1x2-meters potetåkrer i bergskortene. Slåttemarkene blir slått med ljå. Her finnes mange rødlistede beitemarkssopp. Stedet er vegløst og kan nåes med robåt over et 50 meter bredt sund.

- Langs Grøvuvasdraget (Sunnal, utvalgt for MR i 2008) og i øvre Romsdalen (Rauma) finnes tørre-friske slåttemarkar med flere tørrengsarter som *Pilosella*-arter og sjeldne sopper.
- Stordal kommune har kanskje landets største bestander av kvitkurle som i stor grad er knyttet til rester av slåttemark.
- Nordre Sunnmøre er et kjerneområde for solblom. Mer enn 30 000 blomsterstengler er registrert innen dette området. Dessverre er det nå bare sporadisk hobby slått igjen her.

I Hordaland har m.a. Losvik (1988) studert slåttemarksvegetasjon. Fire utformingar av jordnøtteng (frisk fattigeng, jordnøttutforming) finnes langs kysten her:

- Jordnøtteng, kystmaure-utforming med bl.a. kystgrisøre. Utforminga finnes også i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, grisøre-utforming med bl.a. blåstjerne og tusenfryd. Utforminga finnes også i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, prestekrage-utforming med bl.a. kystgrisøyre, kjerteløyentrøst og småengkall. Utforminga finnes også i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.
- Jordnøtteng, kamgras-utforming med bl.a. kystgrisøre, vill-lin, hjertegras, storblåfjær og musekløver.

I tillegg er ei femte utforming identifisert i fjordstroka (O2-O1):

- Frisk fattigeng, marikåpe-rødknapp-utforming med bl.a. englodnegras, smalkjempe, vill-lin og småengkall, men uten de typisk vestlige artene. Utbredelsen er ikke godt nok kjent.

Jordnøttengene har ei spesifikk norsk artssammensetning: Viktige lokaliteter er m.a. Urangsvåg, Bømlo og Gjuvsland, Varaldsøy.

I Sogn og Fjordane har miljøet rundt Ingvild Austed på Høgskulen over flere tiår forsket på og gjort en rekke registreringer i de tradisjonelle slåtteengene i fylket. Også i Sogn og Fjordane er det registrert flere jordnøttenger. Kystblåstjernerdominerte slåttemarkar finnes i ytre kyststrøk, bl.a. i Gåsvær i Solund, og lokalitetene Sandøyna, Vilnes og Hamna i Askvoll. En viktig slåttemarkslokalitet finnes på Øvre Ormelid, en hyllegard i Luster. Her finnes tørrenger med bl.a. brudespore, vanlig nattfiol og bakkesøte. Det er registrert mange slåttemarkar i Sogn og Fjordane, men flere av registreringene er gjort for relativt lenge siden og situasjonen i dag er usikker. På Grinde i Leikanger finnes ei flott lauveng der både trærne og enga fremdeles blir holdt i hevd.

I Rogaland er det registrert få slåttemarkar. Dette har dels sammenheng med at det er gjort lite forskning i Rogaland. Men hovedgrunnen er trolig det moderne og intensive jordbruket utover 1900-talet med omfattende nydyrking, oppgjødsling og bruk av engfrø førte til at de tradisjonelle slåttemarkene gikk tidlig ut av drift. Fattig berggrunn, høg nedbør og gjødselpåvirkning gjør at de fleste naturengene som er att er fattig engkveineng med blåknapp, blåklokke, følblom og ryllik. Denne er mindre artsrik enn mange andre engtyper. I nordre del av fylket finnes jordnøtt og kamgras i engene, mens det i den sørlige delen finnes enger med blodtopp, blåmunke og engtjæreblom. På Jonegarden i Sauda, en museumsgard der jorda er i statlig eie, er det både fattige og litt rikere enger og slåttemyr som med unntak av 10 år har vært drevet sammenhengende på gammelt vis. Her finnes kvitkurle og nattfiol. Solblom, som og er funnet her, finnes også i noen få andre registrerte slåttemarkar, m.a. Serigsted i Time og på Funningsland i Hjelmeland. Ei anna slåttemark på Jæren som har ligget brakk i lang tid, er hovedlokalitet for den sterkt truede arten jærtistel som her i landet bare finnes i denne delen av Hå kommune. Særlig artsrike dyneenger finnes på Jæren og Karmøy. Engslått på disse er lite kjent, men det er gjort forsøk på Åkrasanden der slått har økt artsmangfoldet.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel, artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsformen, uten gjødsling og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig

av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var svært uvanlig.

En bør nytte lett redskap (ljå, tøhjuls slåmaskin eller lettere traktor) der det er mulig. Graset må bakketørkes eller hesjes før det blir fjerna. I tillegg til at en får tørt og godt høy, er bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet vert samlet sammen og kjørt vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beita, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan ikke erstatte slått, men er dette eneste mulige skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. Storfeet velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Men beitepresset må ikke være for stort, og en må regne med noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utviding av eksisterende slåtteareal er det viktig ikke å sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en klarer å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får erfaring med hvor omfattende de ulike tiltakene er og hvor mye en kan vente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark. Da unngår en skader på undervegetasjonen, og samtidig er det enklere å få en lågest mulig stubbe. Rydding i snø kan være mer tungvint. Mindre busker og oppslag kan òg ryddes om sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samla i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng i å sette att tre ved rydding, men gamle styvingstre bør få stå. et og annet lauvtre med fin og vid krone kan òg gjerne få stå. Alle gran/furu og fremmede treslag bør fjernes. Etter hogst er det særlig viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samlet sammen og brent på egnede steder, og aller helst fraktet ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredt utover vil ellers fort føre til ny dominans av uønsket hurtigvoksende, konkurransesterk vegetasjon. Av same grunn er oppflising og spredning av flis i området ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringa som blir frigjort fra døde røtter av tre og busker som har blitt ryddet bort. Dette gir en gjødslingsvirkning som lett fører til uønsket nitrogenkrevende arter (t.d. bringebær og brennesle). Gradvis åpning er derfor viktig. Gjødslingsvirkning sammen med økt lysinnstråling fører gjerne òg til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samlet i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger de par første sesongene.

Osp sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til omfattende renning. Det kan derfor lønne seg å ringbarke osp ved å skjære et ca. fem cm bredt bånd rundt treet nedenfor den nederste greina. Det er viktig at snittet er såpass djupt at all borken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff stopper helt opp. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre somre må de døde trærne fjernes. Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil råtna fortere om en skiller borken fra veden med et spett eller lignende, og deretter stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en òg unngå renninger på denne måten. Dette kan f.eks. være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle og mjøduert vil normalt forsvinne ved slått over tid. Men for å få de bort kan det i begynnelsen være nødvendig å slå flere ganger per sesong med ljå eller krattrydder. Felt med einstape bør slås ned med kjepp, ikke skjæres ned. På denne måten holder bregna fram med å transportere næring fra røttene, og utarmer dermed rotsystemet sitt. Bregna bør så fjernes om høsten.

For mer utfyllende stoff om skjøtsel, restaurering og hevd:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker er å finne på DN sine hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500034662&language=0>

B. Gammelgarden, Brattset (Sørgard)

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)							
*Navn på lokaliteten Ertvågsøya sørside: Gammelgarden, Brattset (Sørgard)				*Kommune Aure		*Områdenr.	
ID i Naturbase BN00038596		*Registrert i felt av: Finn Gunnar Oldervik og Øystein Folden				*Dato: Bl.a. 20.05.2005, 02.07.2011 og 02.10.2011	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) - Soppdatabasen på Tøyen viser at F. Oldervik har oppsøkt lokaliteten den 07.11.1999 og registrert musserongvokssopp (NT) der.						Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
*Hovednaturtype: - Kulturlandskap, slåttemark (D01) 100%				Utforminger: Frisk fattigeng (D0104) 70 % andel Sølvbunkeeng (D0103) 30 %			
Tilleggsnaturtyper: - Ingen							
*Verdi (A, B, C): A – svært viktig			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Et belegg av musserongvokssopp er innlevert til Sopphebariet på Tøyen, Oslo.				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	X	God		Slått		Torvtekt	Frisk fattigeng (G4a) 60 % andel
20 - 50 m		Svak	x	Beite	X	Brenning	Frisk fattigeng (G4b) 10 % andel
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	Sølvbunkeeng (G3) 30 % andel
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			
*OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)							
<p>INNLEDNING: Lokalitetsbeskrivelsen er opprinnelig innlagt av Finn Oldervik den 10.05.2011, men er utvidet og supplert sammen med Øystein Folden i oktober 2011. I Naturbase tilsvarer lokaliteten deler av nr. BN00038596. Opprinnelig er den registrert og beskrevet av Finn Gunnar Oldervik basert på feltarbeid bl.a. den 20.05.2005, men i forbindelse med at det skal utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten har den blitt reinventert bl.a. den 2. juli 2011 av F. Oldervik og Øystein Folden og 2. okt. 2011 av førstnevnte person.</p>							
<p>BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger mellom to slåttemarkslokaliteter tilhørende bnr 1, Nordgard på Brattset. Lokaliteten ligger mellom fylkesvegen og sjøen og det er noe skog både mot veien, og langs sjøen. Den ligger i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2). Berggrunnen her er dominert av diorittisk til granittisk gneis, migmatitt, men naturfaglige undersøkelser kan tyde på innslag av litt rikere berggrunn stedvis.</p>							

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Det er lenge siden det er slått på denne lokaliteten, men det er likevel snakk om gammel slåttemark. Sist det ble slått her var trolig en gang tidlig på 1960-tallet. Siden ble det beitet i mange år, delvis av egne dyr, men jorda ble også utleid til andre gårdbrukere i området. I senere tid har det ikke vært annen beiting enn det som naboens sauer har sørget for i perioder når de har brutt seg gjennom gjerdet. Vegetasjonen her er vanskelig å plassere, både i forhold til Fremstad (1997) og håndbok 13 (2007). Sølvbunkeeng (G3) er utvilsomt representert som en mindre, men likevel betydelig del av arealet. Resten ligger nærmest frisk fattigeng (G4). Når det gjelder utforming, er nok både G4a vanlig utforming og G4b, Jordnøttutforming representert. I den generelle delen av denne planen er det nevnt en utforming av jordnøtteng der kystgrisøre er en av karakterartene. Fremstad & Moen (2001) beskriver en utforming av jordnøtteng som blir kalt prestekrage-utforming. Dette skulle passe godt på denne, da artssammensetningen her i hovedsak skulle bestå av arter som; kjerteløyentrøst, prestekrage, tiriltunge, blåkoll og småengkall. Utformingen er regnet som sterkt truet (EN).

ARTSMANGFOLD: I 1999 ble den rødlistede beitemarkssoppen, musserongvokssopp (NT) registrert ganske langt øst i lokaliteten. Fra 2011: Bakkesoleie, blåklokke, einer, englodnegras, engsyre, fuglevikke, føllblom, gran, grasstjerneblom, *grov nattfiol*, hundekjeks, hvitkløver, høymol (ubestemt art), *jordnøtt*, *kystgrisøre*, legeveronika, mjøddurt, *prestekrage*, rose (ubestemt art), ryllik, *smalkjempe*, tepperot, tveskjeggveronika, skogsvinerot, svartor, sølvbunke, selje med skrubbenever og skjelliglye. Stjernesporet rødskivesopp.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING: Lokaliteten har i sin tid vært jordbearbeidet og også noe gjødslet, i alle fall så lenge det ble slått her. Etter hvert har det kommet inn en del einer og rosekratt, men lokaliteten er godt restaurerbar enda. Ned mot sjøen er det et sammenhengende belte av rydningsrøyser.

Tidligere drift: Brattset er som navnet sier, svært bratt, og det gjelder denne slåtteennga også. Garden ble drevet tradisjonelt og fødte en buskap på ca 5-6 kyr, ca 20 vinterfødte sauer og 1 hest. Denne aktuelle lokaliteten ble slått og hesja ev. tørka på marka om det var gunstige værforhold under slåtten. Slik ble det drevet til begynnelsen av 1960-tallet. Siden har det ikke vært slått på lokaliteten, bare beitet. Så lenge det ble slått her ble det benyttet husdyrgjødsel, mens det senere ble brukt litt kunstgjødsel. De nåværende eierne kom hit i 1985 og drev med sauer ca fram til 1990 da de gikk over til storfe. Fra ca 1993 har det ikke vært eget dyrehold på Brattset, Sørgard og i en periode ble lokaliteten bortleid som beite for storfe til Olav Saltrø. Han brukte beitemarka/slåttemarka fra 1993 til ca 2003 og etter den tid har det ikke vært beitet eller slått her. Saltrø benytte ingen form for gjødsling den tiden han brukte lokaliteten (pers meld). Imidlertid har sauene til naboen av og til brutt seg inn og beitet på enga, men beitetrykket har vært svakt og variabelt. Ved besøket 02.07.2011 ble det registrert at en høymolart var beita av sauen. I følge eier, Kari Bratseth Talseth, så har det ikke vært påført gjødsel her siden ca 1990.

Nåværende drift: Utenom den beitinga som naboens sauer sørger for når de av og til bryter seg inn på slåtteennga, så er det ingen skjøtsel eller drift her i dag.

FREMMEDE ARTER: Ingen fremmede arter er registrert på lokaliteten.

KULTURMINNER: Som nevnt er det rydningsrøyser ned mot sjøen stort sett langs hele lokaliteten. Helt øverst i vest ligger tuftene etter Gammalgarden på Brattset. Husa på begge gardene var da samlet i ett tun på dette stedet. Det er litt uklart når gardshusa ble flyttet dit de nå står, men trolig er det for mer enn hundre år siden.

SKJØTSEL OG HENSYN: Det er ønskelig at den tradisjonelle bruken blir tatt opp igjen, noe som betyr at lokaliteten bør slås, i tillegg til at den kanskje også kan bli litt høstbeitet? Enga er bratt, slik at det trolig bare er tohjula slåmaskin som egner seg av maskinelt utstyr for slått, men lett tohjulstraktor kan også være et alternativ. Ljø bør brukes rundt kantene der det er vanskelig å komme til med slåmaskin. Videre er det nødvendig å rydde vekk rosekjerr og einer. Av hensyn til vegetasjon og artsmangfold bør det ikke gjødsles eller foretas vesentlige fysiske inngrep. Svartorskogen mot sjøen kan med fordel tynnes, men bør ikkje fjernes helt. Uttransport av høy og ved kan skje med traktor i fast trase gjennom lokaliteten om hellinga ikke er for stor. Det bør ikke brukes tung traktor med henger for å frakte veden opp fra strandsonen. En eventualitet kan være å brenne de nedsagede trærne i fjæra. (For nærmere opplysninger, se skjøtelsesplan!)

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten, sammen med de to lokalitetene for nabobruket, må regnes som en del av det helhetlige kulturlandskaps-området nedenfor veien på Brattset.

VERDIBEGRUNNELSE: Lokaliteten får verdi A (svært viktig) på grunn av at prestekrageutforming av frisk fattigeng er regnet som en sterkt truet utforming. Lokaliteten bærer lite preg av den tidligere gjødslingen.

KARAKTERARTER:

Grov nattfiol
Jordnøtt
Kystgrisøre
Prestekrage
Smalkjempe

RØDLISTEARTER:

Musserongvokssopp (VU)

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtelsesplan:
30.10.2011

UTFORMET AV:
FINN OLDERVIK OG ØYSTEIN FOLDEN

FIRMA:
BIOREG AS

EU89-UTM Sone 32
Ø=477246 N=7004860

Gnr/bnr.
95/2

AREAL
(nåværende): 10,7
da

AREAL etter evt.
restaurering:

Del av
verneområde? Nei!

MÅL:**Hovedmål for lokaliteten:**

- Lokaliteten skal holdes i god hevd med årlig slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. A-verdien på lokaliteten skal opprettholdes ved at populasjoner av ev. rødlistede og kravfulle arter skal beholdes på dagens nivå, eller økes.
- Videre er det et mål at engene igjen skal oppnå den forholdsvis jevne fordelingen av arter som en må regne med at den hadde så lenge den ble slått og at den typiske slåttemarksstrukturen gjenvinnes.
- Det er også et mål at den sterkt truede vegetasjonstypen, Jordnøtteng, prestekrageutforming (EN) i fremtiden skal kunne utgjøre en minst like stor del av lokaliteten som den nå gjør.
- Svartorskogen langs sjøen skal tynnes (uttak av halvparten av det som står i dag).
- Eksisterende smale vegetasjonsstriper fra strand og opp til veg kan beholdes, men store trær skal fjernes og vegetasjonen skal ha et åpent preg.
- Rosebusker og einer skal fjernes helt.
- Det kan stå igjen trær som en smal kant mot veggen.
- For øvrig skal slåttemarka ligge i et åpent landskap og kantsoner skal ikke skygges ut av trær og kratt.
- Slåttemarka skal ikke gjødsles.

Tilstandsmål arter:

- Artsmangfoldet i slåttemarka skal opprettholdes eller helst utvides jf. artslistene over.
- Populasjoner av artene i lista over karakterarter skal opprettholdes.
- Populasjoner av artene i lista over rødlistearter skal opprettholdes eller helst utvides.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Løvtrekratt, einer eller rosebusker på slåtteenga skal ikke forekomme.

AKTUELLE TILTAK:**Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:**

- Rydding og fjerning av einer og rosebusker
- Tynning av svartorskog og fjerning av materiale

Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:

- Sen slått - tidligst midten av juli
- Raking, vending og bortkjøring av høy for bruk som husdyrfór etter minst to dagers tørking.
- Etterbeite med sau/storfe om mulig

Prioritering (år)	Kostnad kr/ antimer	Kontroll /dato:
2012	50 t à kr. 300,- kr. 15.000,-	seinhøst 2013 og 2015
2013 2012	60 t a kr 300,- fordelt på 2 år. = kr 9.000,- pr år.	
2012		2013
2012	11,4 dekar à kr. 2.000,- = Kr. 22.800,-	2013
2012	Samlet sum 1. året: Kr. 46.800,-	2013

UTSTYRSBEHOV:

- tohjuls slåmaskin vil lette mye av slåtten, men lett firehjuls traktor bør også kunne brukes.
- ljà, rive, høygaffel
- Hvis det ikke er mulig å bruke lett traktor til uttransport av det tørkede høyet er bruk av jernhest/elgtrekk et alternativ. I stedet for å prøve å transportere veden nederst i lokaliteten oppover bakken, kan det være mindre arbeidsomt å brenne de nedsagede trærne i fjæra.

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år:

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper:

En bør tilstrebe å kartlegge forekomstene av **prestekrage/kystgrisøre/jordnøtt/nattfiol** så fullstendig som mulig, slik at utbredelsen innen lokaliteten kan kontrolleres senere. I tillegg bør en forsøke å følge utviklingen av eventuelle forekomster av beitemarkssopp, hvorvidt denne forandrer seg med de nye skjøtselstiltakene. Beitemarksfungaen er dårlig undersøkt på denne lokaliteten.

Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	

Skjøtselsavtale parter:

ANSVAR:

Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.

Kilder

Litteratur:

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Fremstad, E. og Moen, A. (red). 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. - NTNU Vitenskapsmuseet. Rapp. bot. Ser. 2001-4: 1-231.

Oldervik F 2005. Feltundersøkelser

Muntlige kilder:

Kari Bratseth Talseth 6693 Mjosundet Tlf. 402 48 710.
Olav Saltrø, 6694 Foldfjorden. Tlf. 958 70 311.

Internett:

Dato	Nettsted
01.10.11	Direktoratet for naturforvaltning, Naturbase
01.10.11	Artsdatabanken, Rødlista og Artskart

Ortofotokart

Figur 2. Dette ortofotoet fra Gislink viser avgrænsningen av den aktuelle lokaliteten sentralt i bildet.

Bilder

Figur 3. Foto; Finn Oldervik, 25.04.2011. Bildet viser litt av Gammelgarden, Sørgard i den østligste delen av lokaliteten. Siden det er en god del år siden lokaliteten ble holdt i hevd, enten ved slått eller beiting, er det kommet oppslag av en god del rosebusker, men også renninger av boreale treslag som bjørk og andre er i ferd med å gjøre sitt inntog. Dessuten holder det på å bli ganske mange einerkratt på lokaliteten.

Figur 4. Foto; Finn Oldervik, 25.04.2011 ©. Dette bildet er tatt fra det nordvestlige hjørnet av lokaliteten og ned mot sjøen. Som en ser så har det bl.a. etablert seg en god del sølvbunke her. Håpet er at slått vil ta knekken på noe av denne, slik at arten kan erstattes med typiske naturengplanter.

Figur 5. Foto; Finn Oldervik 02.10.2011 ©. Bildet er tatt på grensa mellom Gammelgarden, Søgard (Til venstre) og Gammelgarden, Nordgard (Til høyre). Som en ser så har beitepresset vært betydelig svakere på enga til venstre sammenlignet med den til høyre. Det er likevel forbausende bra beitet mellom sølvbunketuene, selv om beitepresset med fordel kunne ha vært større på høsten. Den svake skjøtselen de senere årene har nok ført til noe mer oppslag av sølvbunke enn det ellers ville ha gjort?

Figur 6. Foto; Øystein Folden 02.07.2011 ©. Bildet er tatt nær det sørøstre hjørnet av lokaliteten. Behovet for fjerning av rosebusker og einer er tydelig, og det vil være fordelaktig å tynne i vegetasjonen mot sjøen.